

Петко Бочаров
КАРТИНИ ОТ ТРИ БЪЛГАРИИ

Издателска къща Жанет 45

е носител на националните награди:

Христо г. Данов – за принос в националната книжовна култура:
в категория Българска художествена литература (2002);
в категория Издание за деца (2007)

Бронзов лъв на Асоциация българска книга – за цялостен принос в издаването на съвременна българска литература (2002)

Специална награда на АБК за оформление и полиграфическо изпълнение (2005)

Константин Константинов – за принос в книгоиздаването за деца (2005)

и Наградата на ЮНЕСКО – Първи световен конкурс по дизайн на книгата, Франкфурт (2003)

© Петко Бочаров, автор, 2010

© Виктор Самуилов, редактор, 2010

© Христо Гочев, художник, 2010

© Издателска къща Жанет 45, 2010

ISBN 978-954-491-598-8

**ПЕТКО
БОЧАРОВ**

КАРТИНИ
от три Българи

НА ДОРЧЕТО

*My bounty is as boundless as the sea,
My love as deep.
The more I give to thee, the more I have,
For both are infinite.*

(Shakespeare)

„ДНЕВНИКЪТ“

Родителите ми (майка ми Мария Петрова и баща ми Димитър Георгиев Бочаров) се оженили малко преди 1910 г., според тогавашните представи за подходяща възраст за сключване на брак не в първа младост, нито тя, нито той. Първото им дете, брат ми Георги, идва през 1914-а, а аз пет години по-късно, през 1919 година. С момчетата потомството на рода е осигурено, затова спират с нас двамата. Как обаче са се запознали, любов ли е било или сватосване – не зная, а и никога не съм искал да зная. Впрочем, никога не съм се и замислял, защото отношенията помежду им бяха съвсем нормални. Никога не съм чувал баща си да повиши тон на майка ми, обратното пък беше абсурдно, защото майка ми не би се скарала с мравка, та камо ли с човек. Тя беше дълбоко вярваща християнка и от тоя род жени, на които цялото им същество сякаш моли да не го нараняват или обиждат. Имам нейна снимка като млада, снимката е по случай годеща ѝ с баща ми – слаба, стройна, хубава млада жена. Снимали са се във „Фото

Дацов“, майка ми е седнала на табуретка и чете книга, баща ми – с брада, мустаци и пенсне, надвесен над нея, уж също гледа в книгата. Като девойка тя учила в Рисувалното училище в София, а той завършил право в Петербург, където се издържал сам, като пеел в черковен хор. Свиреше на китара и имаше чудесен тенор, така казваха всички, особено добър беше с руските романси. Бяха приятели с Петър Райчев, прочутият оперен певец, който лично ми е казал: „Ако баща ти се беше посветил на пеенето, а не на правото, щеше да е по-известен от мен“. Петър Райчев беше разведен, жена му живееше сама близо до нас (на ъгъла на „Раковски“ и „Хан Крум“) и бяха приятелки с майка ми. А аз пък бях приятел със сина им Руслан, мир на праха му, с когото бяхме почти връстници – той беше два или три месеца по-малък от мен.

Доста знам за рода си по бащина линия, но по линията на майка ми стигам само до нейната майка, баба ми Люба, и до дядо ми Петко (викали са му и Пенчо). По-назад от тях е пълна тъмнина. Чувал съм, че родът на баба Люба бил от Русчук и още веднага след Освобождението са се преселили в София. А за дядо Петко знам само, че е бил предприемач. Дребничък. Пълничък. Заможен. Строил сгради и мостове, и изобщо всичко, което може да се строи. Очевидно с баба Люба са се оженили доста млади – на 42 години той умира от инфаркт на улицата във Виена, където бил по работа, и оставил баба Люба с четири деца: три момичета – Здравка, Мария (майка ми), Ана и едно момче, Марин. От снимката на баба Люба с четирите ѝ деца личи, че имат излъчване на граждани, свикнали с градската среда. Облечени са според модата.

За рода на баща ми Димитър знам много повече по простата причина, че бащата на баща ми, Георги Бочаров, има интересна биография като помощник-войвода на Габровското въстание от 1876 г., като опълченец и после два пъти като кмет на Габрово, първия път веднага след Освобождението. Баща му бил свещеник, дядо поп Димитър, хаджия и баща на цял куп деца, 11 на брой (не си е знаел силата този мой працядо), чиито потомци се пръснали из цяла България. Трябва да изтъкна, и това е доказано, че в България няма друг род Бочарови. Ако днес попаднете на някого с това презиме, да знаете, че ми е роднина. Сега тук искам да направя едно отклонение, извинете ме. Просто това, което ще кажа, отдавна ме вълнува и не мога да не го спомена.

В края на 18-ия век, през 1788 г., в град Воден (който вече не съществува, преименуван е от гърците на Едеса), на около 50 км северозападно от Солун се ражда един Бочаров, на когото дават името Марко. Воден е имал тогава 11 000 жители българи. Селата около Воден също са били населени с българи. Когато пораства, Марко става войвода на тъй наречената Завера – не чета, а една малка армия от български юнаци, която се покрива със слава в освободителната борба на гърците против турското робство. Загива през 1823 г. в сражение с турска войска и южните ни съседи го тачат като свой личен национален герой. Дори в Париж имало улица на негово име.

Хайде накарайте грък да каже „шейсет и шест кози кожи“ и ще чуете „сейсет и сест кози кози“. Затова от Бочаров Марко станал Боцарис. Отворете която искате енциклопедия и ще намерите статия за Марко Боцарис.

А ако вземете да спорите с грък, че Боцарис е българин и че името му е Бочаров, сигурно ще ви намрази.

Никога не можах да намеря отговор на въпроса откъде е дошло у нас името Бочаров. В Русия то често се среща. Дори, ако сте забелязали, в нашите вестници мина веднъж информация за „лятната дача“ на Путин в Сочи, която се намирала в местността „Бочаров ручей“. Там, при изговаряне, ударението пада върху второто „о“. Но името не е дошло от Русия. Ако беше дошло оттам, непременно щеше да има и други Бочарови. Но ако направите сметка за възрастта на дядото на баща ми и от рождената му дата тръгнете назад, ще видите, че ще стигнете до възраст на неговия баща приблизително подходяща, за да се е преселил в „стара България“ към 1829-1830 г., когато Гърция получава независимост и когато, за съжаление, започва бруталната асимилация и усиленото преселение на подложено на терор българско население в Беломорска Тракия. А защо тук у нас и до днес ерудираните ни историци мълчат като риби, че най-възхваляваният национален герой на Гърция е всъщност българин, е до болка позната народопсихология. „Е, хайде сега, голяма работа, защо да си усложняваме живота и гърците да ни се разсърдят, нека си е Боцарис, много важно“. Нали ви звучи познато? Не крия, че ми се иска я брат, я братовчед на Марко да е донесъл името Бочаров в Габрово, защото поп Димитър е бил Бочаров. А какво е било името на неговия баща, това вече не ми е известно.

Дядо поп Димитър, хаджия, е бил интересна фигура. Моят братовчед д-р Стефан Бочаров, мир на праха му, виден столичен уролог и притежател на най-голямата и много ценна любителска колекция от пеперуди

(която той приживе подари на Природонаучния музей), се бе опитал да направи родословното ни дърво, ала не успя. Препънало го миналото на прапрадядо ни. Но ми разказа следната история: на попа, вече в доста напреднала възраст, му се родило 12-ото дете, а горката попадия умряла от родилна треска. Синовете и дъщерите му си имали вече свои домове, повечето не били в Габрово, а той взел, та пак направил бебе. Представил си как, ако някоя от дъщерите му вземе бебето (момче), децата ѝ ще са по-големи от вуйчото – и мислил, мислил, пък решил. Турил чиста постеля с дантелки в кошницата, повил бебето с нови пелени, после отишъл много рано сутринта до храма, поставил кошницата на стълбите и се скрил да гледа. Най-ранобудната жена, тръгнала да се черкува, била стопанка от виден и уважаван габровски род – когато видяла бебето, се разтърчала нагоре-надолу, събудила жените от околните къщи, питала, разпитвала, но след като не научила нищо, взела кошницата и се върнала къщи. Момчето израсло в този дом, после следвало и завършило медицина в Париж, а след като се върнало – вече с диплома, в България, бързо се прочуло като най-добрия лекар в Габрово и околността. А дядо поп Димитър пък, щом усетил, че краят му наближава, повикал най-голямата си дъщеря и ѝ рекъл: „Да знаеш, че онова момче там ти е брат, да не вземе да се ожени за някоя от дъщерите ти“.

Без съмнение, от всичките деца на поп Димитър синът му Георги, баща на моя баща, заслужава най-голямо внимание. Завършил текстилно бояджийство в Прага през 1876 г., бил на 28 години. Член на габровския революционен комитет, един от първите помощници на Цанко Дюстабанов и подвойвода в неговата чета. След

разгрома на четата и залавянето на Дюстабанов стига пеш до Дунава, минава го и се включва в опълчението. Бие се на Шипка и е първият кмет на Габрово. По-нататък става кмет за втори път. Умира на 15 февруари 1903 г. на 55 години. Става известен със своите спомени за габровското въстание, озаглавени „Дневникъ на Габровските възстанници подъ предводителството на Цанко Христовъ Дюзов, записани от писаряъ на Габровската западна възстанническа чета Георгия Бочарова. 1876 година презъ Май от 1 – 20-ти май“ (правописът е според оригинала). Кога дядо Георги е писал „Дневника“ не може с точност да се установи. Знае се, че Захарий Стоянов, когато издирва материали за „Записки по българските въстания“, проучва и тези спомени, нанася върху тях множество бележки, подчертавания, задрасквания и добавки с желанието да ги включи в труда си, но умира преди да успее да го направи. Ръкописът на дядо Георги се намира в музея в Габрово, представлява доста посмачкана обикновена тетрадка и както ми казаха, била случайно намерена в мазето на къщата му, под куп въглища. През май 2009-а бях поканен от кмета на Габрово да посетя града. Заведоха ме в музея, където имах неповторимо изживяване – извадиха изпод стъклени похлупак вехтата тетрадка на дядо Георги и можах да я подържа в ръцете си. Не е ли страхотно! След това ме сложиха да седна на неговото място зад бюрото в кметския му кабинет, да завъртя дръжката на стария му телефон, да облека сакото му, закачено на стойката (тук вече направо останах без думи) както си е било по негово време и да си сложа меката му шапка, също окачена там. И сакото, и бомбето ми бяха съвсем по мярка. Снимаха ме, естествено.

„Дневникът“ е написан на ръка с виолетово мастило, с твърд наклонен почерк. Получих отпечатан текст и го прочетох целия. Забележително четиво. И покъртително тъжно. Ярکو свидетелство не само колко неподготвено е било населението за прелома в неговия бит, който невъзвратимо настъпва с всяка революция срещу установената власт, но и колко разпространено е било съмнението, че някаква си банда от луди глави се е вдигнала да донесе на мирните хора само бели и нищо друго. Тръгва четата от Габрово и като минава през околните села, числеността ѝ набъбва бързо, само че на сутринта се оказва, че три четвърти от четниците са се върнали през нощта по домовете си. После същото се повтаря. Турската войска разбива четата и всеки трябва сам да се спасява. Макар и месец май, на балкана има още сняг, но никой не смее да потърси подслон, защото непременно ще го предадат. Четеш и се питаш: ами дявол да го вземе, от кого всъщност бягат четниците – май повече бягат от своите! На каква територия се развиват събитията, на българска или чужда? Никой не им дава хляб. И не защото разните овчари, козари, колибари ги е толкова страх, а много повече защото гледат на въстаниците като на престъпници. За мен картината, която този дневник вади на светло, е ужасяваща за днешното ни национално самочувствие, но е и силно показателна за поведението на страната ни и десетилетия след Освобождението. Съжалявам, че трябва да го кажа, но е така.

Войводата Цанко Дюстабанов е тежко ранен в ръката, изпитва силни болки, защото развива гангрена. Дядо Георги и още един четник го крепят, за да може да върви, мокри са, измръзнали са и най-вече са гладни.

„Отидохме да похлопаме на една къща да ни отворят. Мъжът се обади отвътре и ни каза да си вървим откъдето сме дошли, защото таквизи като нази ги бесят“.

„Съмна се вече, хората се разстават. Ще ни видят, ще ни предадат.“

„Като вървахме из пътя, та видяхме на пътя хора, седнали да ядат. Без да чакаме второ подканване седнахме и ядохме, каквото дал Господ. Човекът ни каза, че вчера докарали Цанката (войводата – бел. а.), вързан в Габрово. Ето как ни разказа за това.

Като слязъл Цанката в колибите (противно на съветите на дядо Георги и другия четник, Дюстабанов събрал сили и им забранил да го спират да отиде в колибите по-долу, за да помоли за подслон и храна – бел. а.), отишъл в някоя къща, но го видели и други хора и начаса се разнесло из колибите слух, че Цанко Дюзов е еди в коя къща в Бойновци, бил в туй време и Иван Колюв от Горнова могила. Той като чул, отива, връзва го и го подкарва напреде си за в Габрово. При това го бил и му взел парите и часовника. По-после, като го докарал до Гачовци, среща двама заптии и им го предава, но и той с тях отива в Габрово, дето му дали две турски лири бакшиш.“

Цанко Дюстабанов, един невероятен за времето си мъж – абсолютно недооценен, – е осъден (вече умиращ от гангрена) на обесване в Търново. Посреща смъртта като облекчение.

И потъва в забрава.

„РАКОВСКИ“

От най-ранното ми детство само два-три спомена са останали запечатани в паметта ми. Сякаш гледам снимки. Едната е как майка ми ме държи под двете мишници и аз се опитвам да изкача няколкото стъпала пред входната врата на къщата, в която живеем. Нищо не помня какво е било вътре в стаите. Помня обаче (и също сякаш е снимка) огромния двор, лехите с цветя, кучката (боксер, казвала се е Лена), оградата от ковано желязо и малката портичка към улица „Раковски“ с изписан на табелка номер. Къде се пада това ли? Ами пада се от дясната страна на улицата, като вървиш към площад „Славейков“, веднага щом минеш ъгловата кооперация на „Раковски“ и „Стефан Караджа“. Тази кооперация има два входа, откъм двете улици, и входът откъм „Раковски“ е с № 110. Значи става дума за № 112.

По онова далечно време улица „Раковски“ също беше централна столична улица, павирана и чиста, въпреки че тогавашните таксита бяха файтони с по един или два коня, а минаваха и каруци от околните шопски села. Днес Слатина, Надежда, Дървеница, Орландовци, Връбница, Княжево, Бояна, Драгалевци, Бистрица, да не изброявам всичките, са квартали на столицата и като видиш как девойките им са облечени достатъчно оскъдно, за да им се вижда пъпа, трудно можеш да повярваш, че дядовците им ходеха с цървули и потури, с кожухче и калпак и в най-горещите дни. Това бяха софийските шопи, наричаха ги „белодрешковци“, защото кожата на кожухчетата им не беше боядисана. Та всяка сутрин по „Раковски“ минаваха шопи и с магаренца,

СЪДЪРЖАНИЕ

„Дневникът“	7
„Раковски“	15
„Свети Крал“	20
Колежът	26
Scarface	45
ШЗО	52
„Отчето“	62
30-те	68
Писмо със снимка	77
Помята	88
„Lightning“	94
Поляците и ние	99
Бомбите	104
Лица	114
Прокурор	129
Джони	134
Шушурин	148
БТА	156
Стрелков	166
Леля Ана	173
Кризата	178
Алабашия	187

Сърбинът	195
Лимпопо	200
Лица	206
Мистерия	218
Месру	221
Панчо	225
„Ливадите“	237
В Килера	242
3-ти Март	248
ВНС	253
Махwell	261
Промяната	265
Похищенията	271
МПС	277
Маската	280
Световен ред	285
„Агент“	295

Петко Бочаров
КАРТИНИ ОТ ТРИ БЪЛГАРИИ

Българска
Първо издание

Редактор: *Виктор Самуилов*
Художник: *Христо Гочев*
Коректор: *Айтен Халилова*

Формат 60/84/16
Печатни коли 19.5

Предпечатна подготовка:
Студио Стандарт ЕООД – Пловдив, тел. 032/60 90 50

Печат: Полиграфически комплекс Жанет 45 – Пловдив
бул. Ал. Стамболийски № 9, тел. 032/60 90 90

Издателска къща Жанет 45 ООД – Пловдив
бул. Ал. Стамболийски № 9, тел./факс: 032/60 90 60
www.janet45.com

ISBN 978-954-491-598-8